

Агаркова В.В.,
директор Миколаївської обласної
універсальної наукової бібліотеки
ім. О. Гмирьова,
м. Миколаїв

НОВА ПАРАДИГМА РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК З УРАХУВАННЯМ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Соціально-економічні зміни в Україні призводять до формування нової архітектури бібліотечної мережі, що спонукає професійну спільноту до переосмислення місії бібліотек, аналізу реальних викликів та можливостей, оцінювання сильних та слабких сторін. Запорукою успішності процесу змін є бачення майбутнього бібліотек та вироблення стратегій подальшого розвитку, що здійснюється на усіх рівнях: міжнародному, національному, регіональному.

Дороговказом для розвитку бібліотечної сфери на національному рівні є Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [5], Маніфест Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи» [3], на регіональному - Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2020 року [8], Програма розвитку культури Миколаївської області на 2017-2018 роки [6].

На міжнародному рівні орієнтири подальшого розвитку бібліотек представила Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій (ІФЛА), що у своєму Стратегічному плані на 2016-2021 рр. [7] окреслила чотири основні стратегічні напрями, в яких чітко вбачається роль та позиції сучасної публічної бібліотеки у суспільстві.

Напрямок 1. Бібліотеки у суспільстві. Бібліотеки відіграють важливу роль у формуванні грамотних, обізнаних і активних спільнот, виступаючи основними постачальниками інформації для забезпечення розвитку освіти, досліджень, всіляко сприяють розвитку культурної і соціальної сфери.

Напрямок 2. Інформація і знання. Бібліотеки забезпечують рівний доступ усіх без обмежень до інформації та знань у будь-якому форматі і в будь-якому місці, у тому числі публічний доступ до Інтернет. Вони мають можливість бути каталізаторами інновацій, створювати та повторно використовувати контент у своїх спільнотах, позиціонуючи норми авторського права та принципи академічної доброчесності.

Напрямок 3. Культурна спадщина. Бібліотеки забезпечують збереження культурної спадщини в різних формах, розуміючи важливість створення регіональних центрів консервації та збереження, цифрової репатріації контенту документальної культурної спадщини та надання доступу до культурного надбання якнайширшому колу користувачів.

Напрямок 4. Нарощування потенціалу. Бібліотеки визначають свою роль і місію відповідно до Порядку денного ООН у сфері сталого розвитку до 2030 року та інтегруються до національних і регіональних планів розвитку. Серед пріоритетів – підвищення значущості та захист інтересів бібліотек, представлення бібліотек як суспільно важливих інституцій, здатних формувати і реалізовувати регіональні і національні програми дій, розвиток лідерських якостей у професійному середовищі.

Виходячи з цього, можна констатувати той факт, що бібліотеки в усьому світі розглядаються як сильні гравці на полі суспільних змін, що здатні впливати на розвиток місцевих громад та сприяти формуванню освіченої та свідомої нації. Бібліотечні заклади можуть впевнено заявляти про можливість своєї діяльності щодо забезпечення сталого розвитку суспільства з урахуванням прийнятих світовою спільнотою Глобальних цілей сталого розвитку ООН до 2030 р. [2]. Як загальнодоступні заклади культури сьогодні бібліотеки забезпечують інформаційну підтримку усіх без виключення цілей та реалізують лише їм притаманний комплекс заходів на впровадження окремих цілей спільно з державними установами та партнерськими організаціями.

Перша ціль «**Подолання бідності**» спрямована на підтримку соціально незахищених верств населення та створення умов для рівних можливостей освіти та саморозвитку. Бібліотеки сприяють реалізації даної цілі шляхом надання доступу до інформації та ресурсів, можливостей оволодіння новими навичками, потрібними для освіти та працевлаштування, що сприяє покращенню життя людини [4]. Бібліотека допомагає подолати розрив між людьми з різним рівнем доходів за рахунок організації безкоштовних заходів: відкритих лекцій, семінарів та тренінгів, навчальних курсів, літніх таборів та ін., а також реалізації соціальних програм та благодійних акцій, зокрема на підтримку людей з обмеженими можливостями.

«**Вирішення проблеми голоду**» – ціль номер два, що орієнтована на досягнення продовольчої безпеки та сприяння сталому розвитку сільського господарства. Реалізується бібліотеками через надання фермерам знань щодо ефективних та екологічно безпечних методів ведення сільського господарства, у т. ч. он-лайн консультацій фахівців, а також доступу до он-лайн ресурсів, зокрема інформації щодо інноваційних технологій та нового обладнання.

Однією з найважливіших для формування здорової нації є ціль номер три – «**Підтримання хорошого здоров'я**». Бібліотеки надають доступ до інформації, що стосується здорового способу життя та охорони здоров'я. Це виражається у популяризації оздоровчих практик, розкритті наслідків шкідливих звичок (наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління), профілактиці захворювань (ВІЛ/СНІДу, туберкульозу), поясненні необхідності діагностики та можливостей доступу до лікування [1]. Найбільш ефективно така робота здійснюється на основі соціального партнерства із представниками владних, правоохоронних органів, закладів охорони здоров'я, соціальних служб,

громадських та волонтерських організацій, клінік через проведення консультацій, інтерактивних форматів заходів, соціальних акцій.

Бібліотечний супровід цілі номер чотири **«Якісна освіта»** передбачає забезпечення головних учасників освітнього процесу традиційними і електронними інформаційними ресурсами. Бібліотеки налагоджують співпрацю з педагогічними колективами, організують предметні тижні, дні інформації з різних навчальних дисциплін, що допомагає професійному вдосконаленню та підвищенню кваліфікації педагогічних кадрів. Бібліотеки навчають молоде покоління основам академічної доброчесності, тим самим перешкоджаючи проявам корупції в освітньому середовищі. Важливим аспектом є супровід бібліотеками наукових досліджень як через надання достовірних даних (дайджести, підбірки, огляди), так і через організацію спілкування наукової спільноти (наукові студії, клуби науковців та винахідників). Формуючи інклюзивний простір, організуючи заходи з неформальної освіти (мовні курси, курси з ІТ, професійні семінари), а також на підтримку читання, бібліотеки заохочують населення до навчання впродовж усього життя. Сьогодні бібліотеки перетворюються на місце для бюджетного коворкінгу - безкоштовного мультимедійного простору, обладнаного усім необхідним для проведення тренінгів, семінарів, лекцій, презентацій, «мозкових штурмів», де зручно зустрічатися, навчатися, обмінюватися думками та ідеями [1].

Досить актуальною є п'ята ціль – **«Гендерна рівність»**. Бібліотеки спрямовують свою діяльність на подолання гендерних стереотипів стосовно обох статей, відстоювання прав і можливостей жінок, протистояння сексизму у культурі та медіапросторі. Найбільш болючими для українського суспільства є теми сімейного насилля, рабства, торгівлі людьми. Ефективними є правоосвітні семінари, бесіди, консультації, а також інтерактивні формати заходів (дискусійна трибуна, круглий стіл, тренінг) за участю представників органів влади, державних установ та громадських організацій, освітян, правозахисників, психологів. Бібліотека є місцем, де реалізуються бібліотечні ініціативи та проекти, спрямовані на самоосвіту та самореалізацію жінок.

Низка цілей – **«Чиста вода та належні санітарні умови»** (№ 6), **«Використання відновлювальної енергії»** (№ 7), **«Відповідальне споживання»** (№ 12), **«Захист планети»** (№ 13), **«Забезпечення життя під водою»** (№ 14), **«Забезпечення життя на землі»** (№ 15) – безпосередньо пов'язані з екологією та захистом довкілля. Бібліотечні заходи просвітницького характеру привертають увагу до проблематики збереження і раціонального використання природних ресурсів, впровадження альтернативних джерел енергії, а також попередження небезпеки виникнення стихійного лиха або екологічної катастрофи. Бібліотеки об'єднують громаду у рамках екологічних акцій (чисте довкілля, сортування сміття, збір батарейок) та ініціюють соціально важливі проекти із залученням грантових коштів (очистка питної води, облаштування рекреаційних зон).

Восьма ціль «**Достойні робочі місця й економічне зростання**» важлива в контексті профорієнтації і професійної адаптації людини для знаходження нею свого місця в суспільстві. Соціальна діяльність бібліотек охоплює як теоретичний (правові основи працевлаштування, визначення актуальних професій, інформування про людей, які мають значні досягнення у своїй професії), так і практичний аспект профорієнтації (тренінги з питань ефективного працевлаштування, написання резюме та супровідного листа, знайомство з правилами проходження співбесіди). Бібліотечні тренінги складаються з різних форм роботи – міні-лекцій, індивідуальної та групової роботи, рольових ігор та моделювання ситуацій [1]. Сьогодні бібліотеки надають можливість професійної перекваліфікації (курси у рамках всеукраїнського проекту з безкоштовного навчання основ програмування «Technology Nation») та проходження дистанційних навчальних курсів з отриманням сертифікату. Бібліотека сприяє створенню додаткових робочих місць у сфері підприємництва через поширення інформації про гранти для розвитку малого бізнесу, проведення навчань зі складання ефективних бізнес-планів для потенційних підприємців (безробітних та малозабезпечених осіб).

Бібліотеки беруть участь у реалізації дев'ятої цілі «**Інновації й інфраструктура**», оскільки популяризують нові досягнення науки і техніки, навчають населення комп'ютерним технологіям та сервісам, надають можливість освоєння сучасних гаджетів, 3D-обладнання та робототехніки. Бібліотеки наповнюють віртуальний простір через web-сайти, портали та блоги, створюють власні електронні ресурси (цифрові бібліотеки, електронні каталоги та бази даних). Бібліотечні ініціативи дотичні до поліпшення інфраструктури населених пунктів (бібліотечний сквер, мобільні формати обслуговування).

Першоосновою діяльності публічної бібліотеки є реалізація десятої цілі «**Зменшення нерівності**», що, насамперед, передбачає надання рівного доступу до інформації, а також нейтрального та гостинного середовища, відкритого для усіх, включаючи особливі групи, такі, як мігранти, внутрішньо-переміщені особи, люди з обмеженими можливостями та ін. [4].

Реалізація бібліотеками одинадцятої цілі «**Міста та спільноти, що живуть відповідно до принципів сталого розвитку**» передбачає інформаційне забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст і населених пунктів [4]. Бібліотеки у рамках даної цілі зберігають документальне культурне надбання, долучаються до вирішення проблем громад, у т.ч. виступаючи центрами їхньої ревіталізації.

У рамках шістнадцятої цілі «**Мир і справедливість**» бібліотеки роблять внесок у процес формування мирного та відкритого суспільства, зокрема надають доступ до інформації органів державної влади, проводять просвітницькі заходи на підтримку реформ та урядових ініціатив, інформують про адміністративні послуги та навчають використанню сервісів у системі е-урядування. Сприяючи розвитку громадянського суспільства, бібліотеки створюють політично нейтральне середовище для людей, де вони можуть

збиратися та організовуватися [4]. Чільне місце у діяльності бібліотек займає виховання правової культури громадян, зокрема правосвідомості, правової поведінки та системи цінностей у галузі права. Бібліотеки сьогодні навчають такій актуальній компетенції як медіаграмотність, що сприяє розвитку критичного мислення користувачів, та виховують таку важливу якість, як толерантність, що сприяє взаємодії людей, обміну інформацією на всіх суспільних рівнях, подоланню ідеологічних, соціальних, культурних та політичних стереотипів. Зближенню народів сприяє збільшення знань про інші країни, вивчення різноманітних культур, традицій та мов, що найбільш активно здійснюється у рамках всеукраїнських мереж Центрів європейської інформації та центрів «Вікно в Америку».

Завершальна сімнадцята ціль – **«Співпраця заради досягнення цілей»** – передбачає зміцнення засобів реалізації й активізацію глобального партнерства для стійкого розвитку. Бібліотеки виступають тою нейтральною платформою, що здатна об'єднати різні інституції навколо вирішення проблемних питань громад, виконання галузевих програм та планів місцевого розвитку, реалізації суспільно-важливих ініціатив шляхом проведення громадських обговорень, спільних круглих столів, прес-конференцій, дебатів.

Таким чином, участь у реалізації актуальних для суспільства цілей сприятиме підвищенню іміджу бібліотек, зміцненню позицій у місцевих громадах. З впевненістю можна підсумувати, що бібліотеки, оновивши зміст своєї діяльності з урахуванням суспільних викликів та світових тенденцій розвитку, налагодивши ефективне соціальне партнерство, виступають сьогодні як важливі інституції відкритого та демократичного інформаційного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Впровадження в роботу бібліотек України для юнацтва, молоді Цілей сталого розвитку [Електронний ресурс] : метод. матеріали / уклад.: Л. Рабаданова, Ю. Ворона ; ред.: С. Чачко, В. Кучерява, Н. Лінкевич ; Держ. б-ка України для юнацтва. – Київ : [б. в.], 2017. – 48 с. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0ByoT_RolsdS4T2Ffm3FLWVJQYUU/view, вільний (дата звернення: 16.03.2018). – Назва з екрана.
2. Глобальні цілі сталого розвитку 2030 [Електронний ресурс] // United Nations Ukraine: [сайт Представництва ООН в Україні]. – Режим доступу: [http://www.un.org.ua/images/documents/3615/%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96_web\(2\).pdf](http://www.un.org.ua/images/documents/3615/%D1%86%D1%96%D0%BB%D1%96_web(2).pdf), вільний (дата звернення: 16.03.2018). – Назва з екрана.
3. Маніфест Української бібліотечної асоціації «Бібліотеки в умовах кризи» // Бібліотечний вісник. – 2015. – № 4. – С. 35–38.
4. Пашкова, В. Бібліотеки і реалізація Порядку денного ООН до 2030 р. / В. Пашкова // Бібліотечна планета. – 2017. – № 1. – С. 6–10.

5. Про схвалення Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 берез. 2016 р. № 219-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/219-2016-%D1%80>, вільний (дата звернення: 16.03.2018). – Назва з екрана.

6. Програма розвитку культури у Миколаївській області на 2017-2018 роки [Електронний ресурс] : рішення голови облради від 22 груд. 2016 р. № 8 / В. В. Москаленко ; Миколаїв. облрада. – Миколаїв : [б. в.], 2016. – 28 с. – Режим доступу: <https://www.mk-oblrada.gov.ua/UserFiles/decree/15186084815a84206101b77.pdf>, вільний (дата звернення: 16.03.2018). – Назва з екрана.

7. Стратегічний план 2016-2021 [Електронний ресурс] : прийнято Правлінням ІФЛА, груд. 2015 / пер. з англ. Кн. палати України. – 9 с. – Режим доступу: <http://www.ukrbook.net/IFLA.pdf>, вільний (дата звернення: 16.03.2018). – Назва з екрана.

8. Стратегія розвитку Миколаївської області на період до 2020 року [Електронний ресурс] : рішення облради від 16 квіт. 2015 р. № 9. – Миколаїв : [б. в.], 2015 – 113 с. // Миколаївська обласна державна адміністрація : офіц. сайт. – Режим доступу: <http://www.mk.gov.ua/ua/economy/strateg>, вільний (дата звернення: 16.03.2018). – Назва з екрана.

Архипова Л.М.

д.т.н., проф., завідувач кафедри туризму,
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ В ПРИКОРДОННИХ ОБЛАСТЯХ

Розвиток міжнародного туризму в прикордонних областях – це стратегічна потреба Карпатського регіону. Актуальним є створення Карпатського культурного маршруту, що перетинає кілька регіонів України та Румунії та стане гарною відправною точкою для розвитку та просування міжнародного культурного туризму[1]. Карпатський культурний маршрут також може розглядатись як стійка, етнічна та соціальна модель, оскільки вона базується на місцевих знаннях, навичках та майнових ресурсах. Він об'єднуватиме кілька міст, сіл, сільських громад у Карпатському регіоні та представлятиме Карпати як єдиний туристичний напрямок. Цей маршрут розглядається як продукт, призначений для туристичного ринку, який буде використовуватися для створення стабільної економіки в регіоні.

Розвиток Карпатського культурного маршруту як інтегрованого туристичного продукту культурної спадщини має важливе значення для